

BIJLAGE 1 Kamerbrief aanpak Antibioticaresistentie

Concrete acties Aanpak Antibioticabeleid

Internationaal

Nieuwe acties

<i>Product</i>	<i>Trekker</i>	<i>Termijn</i>	<i>Stand van zaken</i>
Implementatie WHO Global Action Plan antibioticaresistentie door: <ul style="list-style-type: none"> • Specifieke financiering aan de WHO • Inhoudelijke ondersteuning aan WHO bij het opstellen van actieplannen antibioticaresistentie • Strategische detacheringen bij de WHO • Inhoudelijke ondersteuning via samenwerkingsverbanden met partnerlanden	VWS	Landen moeten uiterlijk in 2017 een draft action plan hebben	Loopt
Landen ontvangen informatie over en hulp bij surveillance via het RIVM als recent aangewezen WHO Collaborating Centre Antimicrobial Resistance Epidemiology and Surveillance.	RIVM	Sinds 2015	Loopt
'Twinning partners' gevormd onder het GHSA antibioticaresistentie Action Package, om bij de implementatie van het Global Actionplan van de WHO te ondersteunen. <ul style="list-style-type: none"> • Leading countries zijn Nederland, Verenigd Koninkrijk, Zweden, Duitsland en Canada. • Nederland heeft recent Colombia gevraagd om een bijdrage te leveren.	VWS	2015	Bijgestelde actie, 2016
Internationale awareness antibioticaresistentie door deelname GHSA bijeenkomsten, in 2014 in de VS en in 2015 in Seoul, in Zuid-Korea.	VWS	7-9 september 2015	afgerond
One Health benadering onder de aandacht in de EU, in een gezamenlijke ministeriële conferentie over antibioticaresistentie en door het voorstellen van raadsconclusies in zowel de Gezondheid- als Landbouwrapport.	VWS en EZ	09-10 februari 2016 Gezondheidsraad 14 juni 2016 Landbouwrapport juni 2016	Afgerond
Inzet op verdergaande afspraken in het volgende EU Antibioticaresistentie Actieplan en relevante regelgeving, specifiek: <ul style="list-style-type: none"> • Surveillance van resistente bacteriën en antibioticagebruik in de humane gezondheidszorg, als	VWS en EZ	2015-2017	Loopt

<p>basis voor te nemen infectiepreventiemaatregelen en zorgvuldig gebruik van antibiotica</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verbod op toepassen van last-resort antibiotica (waaronder carbapenems) bij de behandeling van dieren via de cascaderегeling • Verplichte gevoeligheidsbepaling voordat kritische antibiotica (fluoroquinolonen, 3e en 4e gen cephalosporinen) bij dieren mogen worden toegepast • Aanscherpen van normen voor slachthygiëne en normstelling voor specifieke resistente bacteriën op voedsel • Toelating van nieuwe antibiotica • Ontwikkeling nieuwe antibiotica en alternatieven 			
Business cases van Nederlandse best practices uit de zorg en veehouderij.	VWS en EZ	2015	Afgerond
Inzet op een EU Joint Action antibioticaresistentie	VWS	2016	EU Joint Action AMR inmiddels aangekondigd door Cie; vervolg deelname zie hieronder nieuwe actie
Nieuw: RIVM organiseert/faciliteert rondom de GHSA en geven inhoudelijke input voor de GHSA meeting in mei		Mei 2016	Afgerond
Nieuw: GHSA-top bijeenkomst met onder andere een AMR Action Package	VWS en EZ	Oktober 2016	
Nieuw: deelname Joint Action AMR	VWS in afstemming met EZ	2016-2020	

Bestaande/lopende acties

<i>Product</i>	<i>Trekker</i>	<i>Termijn</i>	<i>Stand van zaken</i>
Internationale awareness over antibioticaresistentie gecreëerd en bevorderd door actief uitdragen van de Nederlandse antibioticaresistentie aanpak en best practices uit de zorg en	VWS en EZ	Doorlopend	Loopt

veehouderij.			
Financiering van onderzoek naar de economische impact van antibioticaresistentie via de Wereldbank.	VWS	2014-2017	Loopt
Een impuls aan de bestaande MoU's met China, Rusland en India over onze ondersteuning voor de bestrijding van antibioticaresistentie.	VWS	China en Rusland 2013-2018 India 2014-2019	Loopt
Verbeterde internationale surveillance door vertegenwoordiging en actieve bijdrage van het RIVM in internationale netwerken mbt surveillance van antibioticaresistentie en zorggerelateerde infecties bij de ECDC (HAI-net; EARS-net en ESAC-net) en WHO Euro (CAESAR).	RIVM	Doorlopend	Loopt
Een door het RIVM en WHO EURO ontwikkeld stappenplan dat landen helpt om op maat gemaakte interventies te ontwikkelen die leiden tot juist gebruik van antibiotica (Guide to Tailoring AMR Programmes – TAP).	RIVM	2014-2016	Loopt

Zorg

Nieuwe acties

<i>Product</i>	<i>Trekker *</i>	<i>Termijn</i>	<i>Stand van zaken</i>
Er ligt een zorgbreed functieprofiel van een regionaal netwerk.	VWS en zorgveld in de Werkgroep Ontwikkeling Netwerkstructuren	2015	Afgerond
Er ligt een plan van aanpak voor de implementatie van een regionale netwerkstructuur.	VWS en zorgveld in de Werkgroep Ontwikkeling Netwerkstructuren	2015	In ontwikkeling, eind 2016
Alle ziekenhuizen nemen deel aan regionale netwerken.	Ziekenhuizen	eind 2016	2017
Alle huisartsen en andere eerstelijnsvoorzieningen/ zorgaanbieders nemen deel aan regionale netwerken.	Eerstelijns	eind 2016	2017
Alle verpleeghuizen nemen deel aan regionale netwerken.	Verpleeghuizen	eind 2016	2017
Er is in alle zorgnetwerken een uniform en reproduceerbaar zicht op het antibiotica gebruik in relatie tot de aandoening, en de status van infectiepreventie, waarbij alle zorgaanbieders meewerken aan de oplevering van eenduidige en transparante data en eisen die vanuit het netwerk worden gesteld.	VWS en zorgveld in de Werkgroep Surveillance en netwerkstructuren	2018	2018
Er ligt een plan van aanpak over hoe het kennisniveau over infectiepreventie en antibioticaresistentie van artsen/ verpleegkundigen/ verzorgenden/paramedici te borgen via oa de zorgopleidingen.	VWS en zorgveld in de Werkgroep Ontwikkeling Netwerkstructuren	2015	2016
Elke zorginstelling legt vast wie verantwoordelijk is voor de uitvoering en coördinatie van het antibiotic stewardship, inclusief het implementeren van richtlijnen en standaarden.	Zorginstellingen/zorgaanbieders	eind 2016	2017
Verpleeghuizen voeren een actief infectiepreventiebeleid.	Verpleeghuizen	2015-2017	In ontwikkeling
Elke richtlijn inzake hygiëne/ infectiepreventie of zorgvuldig antibioticagebruik en resistente bacteriën is voorzien van patiënteninformatie.	Zorginstellingen/zorgaanbieders in samenwerking met patiëntenorganisaties	2018	Loopt
Actieve monitoring en	Zorginstellingen/zorgaanbieders	eind 2016	2017

sturing op antibiotic stewardship, voorschrijfgedrag en beleid bij uitbraken.			
Er ligt een inventarisatie van alle bestaande registraties zorgbreed, op instellingsniveau, regionaal en landelijk plus overzicht van de hiaten.	VWS en zorgveld in de Werkgroep Surveillance Instellingsniveau is er uit	eind 2016	<i>afgerond, behoudens het woordje "instellingsniveau"</i>
Iedere zorginstelling heeft een protocol voor surveillance van BRMO.	Zorginstellingen	2015-2017	Loopt
Antibioticaresistentie gerelateerde gegevens zijn zichtbaar voor alle bij de patiënt betrokken instituten.	VWS en zorgveld in de Werkgroep Surveillance	2018	Opgestart
De betrokkenheid bij en governance van het surveillance systeem en de mogelijkheid tot inzien van informatie is geborgd tussen raden van bestuur van zorginstellingen, regionale GGD's en de vele andere zorgverleners en laboratoriumspecialisten en worden vastgelegd in een convenant.	Zorginstellingen/zorgaanbieders	Eind 2016	2017, vertraagd door complexiteit surveillance
Een programma om de hygiëne op een hoger niveau te brengen is in uitvoering.	Verpleeghuizen	eind 2016	Gestart
Een of twee pilots zijn gestart om microbiologische kennis structureel toe te voegen aan de verpleeghuiszorg.	Verpleeghuizen	eind 2016	Gestart
De richtlijnen over de meest voorkomende infecties in de langdurige zorg zijn up-to-date en worden toegepast.	Verpleeghuizen	eind 2016	Gestart, afronding 2017
Er liggen door de sector geaccordeerde richtlijnen ten aanzien van uitbraakmanagement.	Verpleeghuizen	eind 2016	In ontwikkeling

Bestaande/lopende acties

<i>Product</i>	<i>Trekker</i>	<i>Termijn</i>	<i>Stand van zaken</i>
Alle ziekenhuizen nemen deel aan de modules IPW en IL, zoals van het PREZIES-netwerk of een soortgelijke netwerk.	Ziekenhuizen	Eind 2016	Loopt
Er ligt een breed gedragen programma op het gebied van multidisciplinaire richtlijnontwikkeling.	VWS en zorgveld in de Werkgroep Ontwikkeling richtlijnen/standaarden	Eind 2016	Afgerond

Ziekenhuizen voeren een actief infectiepreventiebeleid.	Ziekenhuizen	Eind 2015	2016
De IGZ heeft een helder toezichtskader voor antibiotica-resistentie opgesteld en past dat toe. Toezicht op Antibiotic Stewardship in ziekenhuizen maakt hier onderdeel van uit.	IGZ	Eind 2016	Ziekenhuizen toezicht infectiepreventie en antibiotic stewardship: 2 ^e ronde afgerond
			Ziekenhuizen vervolg: in ontwikkeling (2017)
			Verpleeghuizen voorbereiding: afgerond eind 2016
			Verpleeghuizen uitvoering Vanaf eind 2016
			Privéklinieken: toezicht loopt (2016-2017)
			Overige instellingen: (Eerste lijn, ambulance, anderhalve lijn, GGZ, tandheelkunde): onderzoek naar risico's (2016-2017) Uitvoering toezicht >2017
			Toezicht op netwerken: toezichtkaderontwikkeling op basis van risico's en volgend op besluitvorming over inrichting regionale netwerken (2017) Uitvoering >2017
De IGZ zal samen met het veld parameters ontwikkelen zodat ook kan worden toegezien op uitkomsten.	IGZ	Eind 2016	Eerste indicatoren (ziekenhuizen) bekend, veld moet werken aan draagvlak. Overige: >2016, mede afhankelijk van inrichting regionale netwerken en surveillance

* In de genoemde werkgroepen is een breed spectrum uit het zorgveld vertegenwoordigd. Hierin participeren onder meer VWS, het RIVM (oa CIB en LCI), zorgaanbieders, zorgverzekeraars, GGD-en, diverse koepelorganisaties en (wetenschappelijke) beroepsverenigingen.

Dieren

Nieuwe acties

<i>Product</i>	<i>Trekker</i>	<i>Termijn</i>	<i>Stand van zaken</i>
Update advies Gezondheidsraad over risico's antibioticagebruik in dierhouderij voor volksgezondheid.	Gezondheidsraad	Afgerond eind 2015	Afgerond. Reactie wordt meegenomen in vervolgsbeleid (juni2016)
Advies Raad voor Dieraangelegenheden over gevolgen reductiebeleid voor welzijn/gezondheid & advies over verdergaande reductie antibioticagebruik met behoud van dierenwelzijn en diergezondheid.	Raad voor Dieraangelegenheden	Afgerond feb 2016	Afgerond. Reactie wordt meegenomen in vervolgsbeleid (juni2016)
Advies SDa over resistentie-gerelateerde benchmark en diersoort specifieke reductiedoelstellingen.	SDa	Feb 2016	Afgerond. Reactie wordt meegenomen in vervolgsbeleid (juni2016)
Onderzoek en analyse naar kritische succesfactoren die bijdragen aan laag antibioticagebruik.	Sectoren en KNMvD	2016-2017	Loopt
Inzet op preventie van dierziekten: onderzoek naar hogere gezondheidsstatus van de gehouden dieren.	Sectoren	2015-2016	Loopt
Internationaal: inzet op invoeren van verplichte gevoeligheidsbepaling voorafgaand aan inzet kritische antibiotica in kader van behandeling concept Verordening Diergeneesmiddelen.	EZ	2015-2016	Loopt
Internationaal: inzet op verbod op gebruik van last-resort antibiotica (zoals carbapenems) via de cascade in kader van behandeling concept Verordening Diergeneesmiddelen.	EZ	2015-2016	Loopt

Bestaande/lopende acties

<i>Product</i>	<i>Trekker</i>	<i>Termijn</i>	<i>Stand van zaken</i>
Tussen-evaluatie UDD-regeling	EZ, in overleg met stakeholders	Afronding tussenevaluatie zomer 2015	Afgerond
Versterking inzet terugdringen antibioticagebruik van	Sectoren en dierenartsen	2015 e.v.	Doorlopend

veehouders in het rode en signaleringsgebied.			
Veterinaire benchmark: toetsen van dierenartsen op hun voorschrijfpatroon. Dierenartsen in het actiegebied moeten verbetermaatregelen nemen, zoals nascholing en intercollegiale toetsing.	Stichting geborgde dierenarts	In 2015 worden dierenartsen geïnformeerd over hun benchmark. Vanaf 2016 moeten dierenartsen in het actiegebied verplicht aanvullende maatregelen nemen	Loopt
Plan van aanpak antibioticagebruik konijnenhouderij	Sector konijnenhouderij	zomer 2015	Afgerond
Aanpak en onderzoek antibioticagebruik gezelschapsdieren en paarden	EZ, in overleg met stakeholders (uitvoering onderzoek SDa)	Najaar 2015	Tussenrapportage afgerond, definitieve oplevering zomer 2016
Handhaving versterkte NVWA inzet	NVWA	Doorlopend	Loopt
Inzet op alternatieven waaronder vaccinaties	Lopende onderzoeksprogramma's (ALTANT, Castellum)	Doorlopend	Loopt
Ontwikkeling beleidsaanpak voorkomen introductie en verspreiding van carbapenemresistentie	EZ, VWS in overleg met stakeholders	2015	Vertraagd. I.v.m. complexiteit advies deskundigenberaad en internationale experts aangevraagd. Volgt na de zomer.
Registratie en benchmark van het antibioticagebruik op veehouderijbedrijven	SDa, sectoren, KNMvD	Doorlopend	Loopt

Voedselveiligheid

Nieuwe acties

<i>Product</i>	<i>Trekker</i>	<i>Termijn</i>	<i>Stand van zaken</i>
Onderzoek naar carbapenemresistente (CPE) bacteriën in de vleesketen.	RIVM	Afgerond in 2016	Afgerond
Epidemiologisch onderzoek naar de bijdrage van veehouderijtakken aan verspreiding van ESBLs en mogelijke aangrijpingspunten voor terugdringen verspreiding.	EZ via topsectoren	2014-2017	Loopt
Bevolkingsonderzoek naar ESBL's onder mensen met een vegetarisch voedingspatroon om meer informatie over transmissieroutes te genereren.	VWS via RIVM	2015-2017	Loopt
Verbetering slachthygiëne op nationaal niveau.	NVWA, EZ	Doorlopend	Doorlopend
Aandringen op Europese normen voor slachthygiëne.	VWS en EZ	Doorlopend	Doorlopend
Overleg starten met retail om slachthygiëne en zo laag mogelijke hoeveelheid resistente bacteriën als inkoopseis op te nemen.	VWS	2015-2016	Loopt, vertraagd
Opstellen onderzoeksagenda Antibioticaresistentie in voedsel	Buro(NVWA)	Doorlopend	Is doorlopende taak geworden om kennisvragen te coördineren
Op Europees niveau inzetten op een norm voor CPE in levensmiddelen.	VWS	Doorlopend	Doorlopend
Op mondiaal niveau (Codex Alimentarius) aandringen op intensieve en geharmoniseerde monitoring op resistente bacteriën.	VWS en EZ	Doorlopend	Doorlopend
Op Europees niveau geharmoniseerde monitoring van CPE op vlees dat wordt geïmporteerd uit derde landen agenderen.	VWS en EZ	Doorlopend	Doorlopend
Opvolging geven aan onderzoek van RIVM naar het waarschuwingsetiket op pluimvleesproducten.	VWS	2016	Loopt

Bestaande/lopende acties

<i>Product</i>	<i>Trekker</i>	<i>Termijn</i>	<i>Stand van zaken</i>
Analyse risicovolle producten en	NVWA	2015	Doorlopend

handelsstromen.			
Op EU-niveau inzetten op een proces hygiëne criterium(PHC) voor campylobacter op kippenvlees.	EZ	Doorlopend	Doorlopend
Voorlichting over algemene keukenhygiëne en antibioticaresistentie.	Voedingscentrum in overleg met VWS	Actie eind 2014 Actie zomer 2015 Doorlopend	Doorlopend

Milieu

Nieuwe acties

<i>Product</i>	<i>Trekker</i>	<i>Termijn</i>	<i>Stand van zaken</i>
Het uitvoeren van een actieplan om te kunnen adviseren over beheersmaatregelen.	RIVM in opdracht van EZ, IenM en VWS	Medio 2016	Loopt, zal 2017 worden afgerond
Inbrengen van de problematiek in het waterkwaliteitsbeleid.	IenM	December 2015	Afgerond

Bestaande/lopende acties

<i>Product</i>	<i>Trekker</i>	<i>Termijn</i>	<i>Stand van zaken</i>
Onderzoek naar de aanwezigheid van antibioticaresiduen in mest.	EZ	2015-2016	Loopt
Het stimuleren van afspraken over antibioticaresistentie in de 'Green Deal Duurzame Bedrijfsvoering Zorg' waar momenteel aan wordt gewerkt door betrokken veldpartijen en de overheid. Antibioticaresistentie dient onderdeel uit te maken van de duurzame bedrijfsvoering in de zorg. Ziekenhuizen lozen afvalwater waardoor resten van antibiotica en resistente bacteriën zich kunnen verspreiden in het milieu. Bij deze 'Deal' zijn via het 'milieu platform zorg' 84 individuele zorginstellingen betrokken, ik zal ook koepelorganisaties zoals NVZ en Actiz actief bij deze deal betrekken.	VWS	2015	afgerond

Innovatie

Nieuwe acties

<i>Product</i>	<i>Trekker</i>	<i>Termijn</i>	<i>Stand van zaken</i>
Ontwikkeling van nieuwe antibiotica, diagnostiek en nieuwe behandelingen inclusief alternatieven voor antibiotica, stimuleren door versterking van onderzoeksinfrastructuur, samenbrengen en delen van kennis en inbreng van resultaten in PPS-en op basis van kennisagenda.	VWS in samenwerking met kenniscentra, onderzoeksinstituten topsectoren, de industrie en ZonMw	2016-2020	Loopt
Versnelling registratieproces van antibiotica door het identificeren en oplossen van knelpunten in het regulatoire proces.	VWS met CBG en RIVM	2015-2016	Loopt
Financieel en inhoudelijk ondersteunen van de WHO bij het versterken mondiale samenwerking voor ontwikkeling nieuwe business modellen in het kader van Global Action Plan on AMR.	VWS	Start in 2015	Loopt
Onderzoek naar aangrijpingspunten voor preventief beleid in de zorg en in de omgeving.	VWS / ZonMw	Start in 2015	Loopt
Adressering van witte vlekken in mondiale agenda voor de ontwikkeling en goed gebruik van nieuwe middelen, samen met de WHO	VWS	2015	Afgerond

Bestaande/lopende acties

<i>Product</i>	<i>Trekker</i>	<i>Termijn</i>	<i>Stand van zaken</i>
Inventarisatie bij veldpartijen wat de knelpunten en mogelijkheden/witte vlekken rond de ontwikkeling van nieuwe antibiotica en alternatieven zijn, en aanbevelingen op basis van de inventarisatie.	VWS	Afgerond januari 2015	Afgerond
Ontwikkeling van nieuwe businessmodellen voor antibiotica-ontwikkeling bevorderen in internationale initiatieven.	IMI (Innovative Medicines Initiative), in het programma DRIVE-AB dat zich richt op de ontwikkeling van nieuwe businessmodellen	Loopt	Loopt
Betere samenwerking tussen EU lidstaten op het	VWS via ZonMw	Loopt	Loopt

terrein van onderzoek (afstemming, gezamenlijk programmeren en financieren) door deelname aan het Joint Programming Initiative (JPI) antibioticaresistentie			
<p>Bevorderen internationaal onderzoek naar nieuwe middelen en goed gebruik, via;</p> <ul style="list-style-type: none"> • stimuleren van deelname aan bijdragen aan Horizon2020 (EU breed onderzoeksprogramma) en het Innovative Medicines Initiative (PPS programma) • Promoten deelname aan JPI antibioticaresistentie door andere (niet EU) lidstaten 	VWS, RIVM, ZonMw	Loopt	Loopt

Communicatie

Nieuwe acties

<i>Product</i>	<i>Trekker</i>	<i>Termijn</i>	<i>Stand van zaken</i>
Ontwikkeling en verspreiden voorlichtingsinformatie voor algemeen publiek en professionals gericht op vergroten kennis, informatiebehoefte en probleembesef antibioticaresistentie.	VWS in samenwerking met (zorg) partners	Na het zomer reces 2015-2016	Doorlopend tot en met 2017

Bestaande/lopende acties

<i>Product</i>	<i>Trekker</i>	<i>Termijn</i>	<i>Stand van zaken</i>
Ontwikkeling gefaseerde communicatiestrategie antibioticaresistentie voor burgers, professionals en bestuurders.	VWS	Loopt	Loopt
Vervolg op campagne 2014 "Ziekmakers zie je niet" over hygiënemaatregelen in de keuken, bij het bereiden en bewaren van eten.	VWS via Voedingscentrum	Zomer 2015	Afgerond, Voedingscentrum blijft communiceren over keukenhygiëne om de overdracht van antibioticaresistente bacteriën binnen het huishouden te verminderen.
Actueel houden onderwerp antibioticaresistentie op rijksoverheid.nl met verwijzing naar websites Voedingscentrum, nVWA, RIVM en IGZ.	VWS	2015-2016	Doorlopend tot en met 2017
Communicatie gericht op bewustwording over antibioticaresistentie voor zorgprofessionals en burgers op European Antibiotic Awareness Day.	VWS en RIVM	Elk jaar op 18 november	Loopt